

Yleishyödyllisten yhteisöjen rahoituksen ja toiminnan kehittämisen parlamentaarinen neuvottelukunta; kokous 3/2023

Aika: Tiistai 23.5.2023 klo 15-16.30

Paikka: Eduskunta, kabinetti A116

Pj ja jäsenet: (varajäsen suluissa)
Johannes Koskinen, sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä (pj)
Sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä: Johannes Koskinen (~~Heidi Viljanen~~)
Perussuomalaisten eduskuntaryhmä: ~~Mari Rantanen~~ (Sheikki Laakso)
Kokoomuksen eduskuntaryhmä: Sinuhe Wallinheimo (~~Sari Multala~~) klo 15.13 lähtien
~~Keskustan eduskuntaryhmä: Pasi Kivisaari (Hilkka Kemppe)~~
Vihreä eduskuntaryhmä: ~~Inka Hopsu~~ (Jenni Pitko)
Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä: ~~Jari Myllykoski~~ (Merja Kyllönen)
Ruotsalainen eduskuntaryhmä: Mikko Ollikainen (~~Sandra Bergqvist~~) klo 16.05 lähtien
Kristillisdemokraattinen eduskuntaryhmä: Sari Essayah (~~Peter Östman~~)
~~Liike Nyt eduskuntaryhmä: Harry Harkimo~~

Asiantuntijajäsenet:
SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry: Eija Koivuranta (~~Hanna Markkula-Kivisilta~~)
Kulttuuri- ja taidealan keskusjärjestö KULTA ry: Rosa Meriläinen (~~Annika Lyytikäinen~~)
Suomen Olympiakomitea ry: Taina Susiluoto (~~Toni Ahva~~)
Suomen nuorisovaltuuston kattojärjestö Allianssi ry: Anna Munsterhjelm
Suomen Hippos ry: Minna Mäenpää (~~Jari Haanniemi~~) poistui klo 15.57
~~Tieteellisten seuran valtuuskunta: Lea Ryyänen-Karjalainen~~

Sihteerit: Oikeusministeriö: Oula-Antti Labba, Liisa Männistö, Maria Wakeham-Har-tonen, Niklas Wilhelmsson

Kutsutut asiantuntijat: Kansalaisyhteiskuntapolitiikan neuvottelukunta: puheenjohtaja, Suomen Punaisen Ristin pääsihteeri Kristiina Kumpula
Suomen Diabetesliitto ry: STM:n nimeämä selvityshenkilö Juha Viertola

ESITYSLISTA

1. Kokouksen avaus

Puheenjohtaja avasi kokouksen klo 15.03.

2. Läsnäolijoiden toteaminen

Todettiin läsnäolijat.

3. Muutokset neuvottelukunnan kokoonpanoon (liite 3.1)

Todettiin, että SOSTE Suomen sosiaali- ja terveys ry:n edustajana neuvottelukunnan pysyvän asiantuntijan Eija Koivurannan varajäseneksi on nimetty SOSTE:n valtuuston varapuheenjohtaja Hanna Markkula-Kivisilta.

4. Esityslistan hyväksyminen

Hyväksyttiin muutoksitta.

5. Edellisen kokouksen pöytäkirjan hyväksyminen (liite 5.1)

Hyväksyttiin muutoksitta.

6. Tilannekatsaus ja keskustelu yleishyödyllisten yhteisöjen, kuten kansalaisjärjestöjen, rahoituksen ja toimintaedellytysten kehittämisen tarpeesta uudella hallituskaudella

- **Kansalaisjärjestöjen toimintamahdollisuudet Suomessa ja KANEn toiminta**

Kansalaisyhteiskuntapolitiikan neuvottelukunta KANEn puheenjohtaja **Kristiina Kumpula** esitteli KANEn havaintoja ja painotuksia kansalaisjärjestöjen toimintamahdollisuuksista Suomessa sekä kertoi KANEn toiminnasta aiheen parissa. KANEn tehtävänä on muun muassa seurata kansalaisyhteiskunnan toimintaympäristön muutoksia ja tehdä aloitteita sekä esityksiä sitä koskevien osa-alueiden kehittämiseksi, taloudelliset toimintaedellytykset mukaan lukien.

Kumpula painotti, että kansalaisyhteiskunta ei ole homogeeninen joukko, vaan koostuu hyvin erilaisista ja eri suuntiin pyrkivistä toimijoista. Kansalaistoiminta on tutkimusten mukaan kustannustehokasta; jokainen investoitu euro tuottaa moninkertaisesti. Ilman elinvoimaista kansalaistoimintaa julkiselta sektorilta edellytettäisiin yhä enemmän resursseja. Järjestöjä ei kuitenkaan tulisi nähdä yksinomaan palveluntuottajina, vaan hyötyjen saamiseksi tarvitaan nimenomaan kansalaisliikkeen ja vapaaehtoisuuden voimaa.

KANE on tuonut esiin, että uudella hallituskaudella tarvittaisiin kansalaisyhteiskuntastrategia, jossa arvioitaisiin kansalaisyhteiskunnan toimintaedellytyksiä, luotaisiin visio sekä toimintasuunnitelma tulevaisuudesta (rahoituskysymykset mukaan lukien) ja varmistettaisiin edellytykset strategian jalkauttamiselle. KANE asetti tulevalle hallituskaudelle kolme keskeistä tavoitetta:

- turvata ja vahvistaa kansalaisyhteiskunnan toimijoiden autonomiaa ja elinvoimaisuutta; mm. pitämällä kiinni parlamentaarisesti päätetystä järjestöjen rahoituksen tasosta. Julkisen rahoituksen on oltava ennakoitavaa, pitkäjänteistä ja valtionavustustoiminnassa on huomioitava järjestöjen autonomia.
- kehittää kansalaisyhteiskuntapolitiikkaa avoimesti, vuorovai-
kutteisesti ja pitkäjänteisesti; on tunnistettava ja tunnustettava kansalaisyhteiskunnan rooli demokratiassa sekä luotava edellytykset pitkäjänteiselle hallinnon toimimiselle kansalaisyhteiskunnan kanssa.
- edistää kaikkien yhdenvertaista ja aktiivista osallistumista sekä kestävä kehitystä; mm. toimeenpanemalla valtioneuvoston suomalaista demokratiapolitiikkaa 2020-luvulla koskevan periaatepäätöksen linjauksia ja toimenpide-ehdotuksi.

Kumpulan mukaan kansalaisyhteiskunnan autonomia merkitsee järjestöjen omaa sisäistä päätöksentekovaltaa ja mahdollisuutta määritellä omat tavoitteensa, toimintatapansa ja arvonsa ilman ulkopuolelta tulevaa ohjausta. Elinvoimaisen ja autonomisen kansalaisyhteiskunnan vahvistaminen merkitsee myös kansalaisyhteiskunnan legitimitetin vahvistamista.

Keskustelussa tuotiin esiin, että järjestötoiminnan arvostaminen on tässä ajassa tärkeää. Esim. tilanne Venäjällä tuo korostetusti esiin, miten nopeasti kansalaisyhteiskunta voidaan tuhota, jos toimintaedellytyksiä ja autonomiaa ei turvata. Järjestöillä on iso merkitys ihmisten arjessa selviämisen ja oikeuksiin pääsyn kannalta.

- **Selvitys kansalaisjärjestötoiminnan rahoitukseen liittyvän yhteisen avustuskeskustoiminnan hyödyistä, haitoista ja toimintaedellytyksistä**

Selvityshenkilö **Juha Viertola** Suomen Diabetesliitto ry:stä esitteli alustavia tuloksia STM:lle tekemästään yhteisen avustuskeskustoiminnan hyötyjä, haittoja ja toimintaedellytyksiä tarkastelleesta selvitystyöstä. Selvitys pohjautuu Viertolan vuoden 2023 alussa tekemiin haastatteluihin. Selvitys julkistettaneen pian.

Selvityksessä on tunnistettu, että avustuskeskuksen toimiala liittyisi pääasiassa OKM:n (liikunta ja nuoriso) ja STM:n (sote-järjestöt) avustustoimintaan. Alustavien tulosten mukaan yhteisessä avustuskeskudessa on sekä hyötyjä että haittoja. Haastatteluiden tulokset ovat kuitenkin ristiriitaisia ja sen toteutusta pidetään vaikeana.

Keskeisinä hyötyinä on tunnistettu mahdollisuudet poikkihallinnollisempaan ja yhtenäisempään avustustoimintaan sekä säästöihin. Keskeisinä haittoina puolestaan on tunnistettu teknisen avustustoiminnan ja substanssin kohtaamattomuus, irrallisuus ministeriöiden politiikkatavoitteista sekä vapaan harkinnan poistuminen. Järjestöt ovat tuoneet esiin järjestöautonomian merkitystä; yleisavustukset mahdollistavat laajemman autonomian kuin harkinnanvaraiset hankeavustukset.

Järjestöjen asenne yhteiseen avustuskeskukseen on pääosin kriittinen; puoltavimmat näkökulmat on saatu sote-järjestöistä, muut sektorit suhtautuvat asiaan kriittisemmin. Avustustoiminnan yhtenäistämiseksi nähdään selkeää tarvetta, mutta tätä tehdään jo VA-digihankkeessa. Toisaalta valtionavustushankkeen keinot ovat suositus- ja ohjeistustasolla, ja muutokset edellyttäisivät normipohjaa.

Olenaisia kysymyksiä ovat selvitettävän avustuskeskuksen toimialan laajuus, mahdollinen osittaistoteutus ja resurssitarve.

Keskustelussa neuvottelukunta nosti esiin avustuskeskuksen mahdollisen perustamisen kytkennät EU-lainsäädäntöön ja valtioneuvoston päätöksentekoon. Viertolan mukaan rajapinta järjestöjen palvelutuotannon ja yleishyödyllisen toiminnan välillä on jo olemassa, erityisesti sote-sektorilla.

Keskusteltiin myös siitä, missä määrin voidaan tehdä järjestöjen toiminnan arviointia samalla säilyttäen niiden autonomia. Viertolan mukaan avustuskeskuksen valvontatoiminta vastaisi enemmän tilintarkastusta ja kulujen avustuskelpoisuuden arvioimista kuin toiminnan arviointia substanssinäkökulmasta.

Tuotiin esiin, että esim. nuoriso- ja liikuntajärjestöjen avustustoiminta on tärkeä säilyttää substanssiministeriöissä, jotta kytkentä ministeriön asettamien tavoitteiden, kuten nuorten hyvinvoinnin tai lasten harrastusmahdollisuuksien lisäämisen ja avustustoiminnan välillä säilyy.

Avustustoiminnan yhtenäistämisen ydinhaasteena on, että substanssi-ministeriöt eivät ole halunneet luopua omista toimintatavoistaan ja siirtyä yhteisiin käytäntöihin tai järjestelmiin.

Tuotiin myös esiin, että järjestöjen ohjaus eri sektorien välillä ei ole tasavertaista, vaan sote-järjestöjä ohjataan tarkemmin muihin toimialoihin verrattuna ja tämä on osaltaan johtanut sote-järjestöjen ammattimaistumiseen. Tästä syystä avustustoimintaa tulisi yhdenmukaistaa eri sektorien välillä.

Todettiin, että VA-digihankkeen esittämät kehittämissuositukset tulisi kiireellisesti viedä eteenpäin valtioneuvostossa. Tähän tarvittaisiin selkeää johtajuutta. Ministeriöiden ja hallinnonalan virastojen roolitusta tulisi selkeyttää; avustustoimintaan liittyvän politiikkaohjauksen tulisi olla ministeriöissä, toimeenpanon puolestaan virastoissa. Avustustoiminnan hyviä käytäntöjä eri ministeriöissä tulisi benchmarkata ja kaikki järkevät tehostamistoimet kannattaa ottaa avoimesti pohdintaan.

- **Valtionavustustoiminnan kehittäminen ja järjestöjen oman varainhankinnan edistäminen: työryhmän ehdotukset (liite 6.1)**

Yksikön päällikkö **Niklas Wilhelmsson** oikeusministeriöstä esitteli valtionavustushankkeessa toimineen järjestötyöryhmän laatimaa selvitystä [Järjestöjen varainhankinnan avustaminen ja tukeminen valtionavustustoiminnassa](#). Raportissaan työryhmä esittää mm. seuraavia valtionavustustoiminnan keinoja vahvistaa kansalaisyhteiskunnan resursseja:

- Valtionapuviranomaiset määrittäisivät valtionavustuksen käyttöön hyväksyttävät kustannukset samalla tavalla. Lisäksi määriteltäisiin avustuskelpoisia palkkakustannuksia koskeva enimmäismäärä ja selkeytettäisiin tulojen huomioon ottamista määritettäessä toiminnan tai hankkeen hyväksyttäviä kustannuksia.
- Valtionapuviranomaiset vaatisivat järjestöltä toiminnan luonteeseen ja laajuuteen sopivan omavastuuosuuden myöntäessään valtionavustusta.
- Yleisavustuksella rahoitettaisiin järjestön varsinaisen toiminnan bruttokustannuksia.
- Järjestön varallisuus määriteltäisiin selkeäksi arviointiperusteeksi ja -kriteeriksi valtionavustusta myönnettäessä.
- Yleisavustusta voisi käyttää varainhankinnan alijäämän kattamiseen ns. tappiotakuuna.
- Varainhankinnan kustannukset olisivat valtionavustuksen käyttöön hyväksyttäviä kustannuksia tiettyyn enimmäismäärään asti.
- Valtionapuviranomaiset suunnittelisivat hankeavustuksena myönnettävän erityisavustuksen.

- Valtionapuviranomaiset kuvaisivat läpinäkyvästi, miten vapaaehtoistoiminnan kaltainen maksutta saatu resurssi vaikuttaa valtionavustusta myönnettäessä.

Keskusteltiin siitä, onko tätä teemaa tuotu esiin hallitusohjelmaneuvoittelussa. Wilhelmssonin mukaan neuvotteluihin on toimitettu aiheeseen liittyviä ehdotuksia.

Varainhankintaan liittyviä kysymyksiä ovat mm. testamenttikeräysilmoitusten vähennyskelpoisuus, käyntimaksujen perimisen haasteet, lahjoitusten keräämisen edellyttämät henkilöresurssit, vapaaehtoisten kannatusmaksujen kohtelu, yksityisten lahjoitusten verovähennysoikeus ja talkootyön verovapaus. Järjestökenttä pitää tärkeänä, että valtionavustuksiin ei tule omarahoitusosuutta. Malleja tai keinoja tulisi olla monenlaisia, jotta ne palvelevat kaikenlaisia järjestöjä.

Todettiin, että neuvottelukunnan olisi hyödyllistä saada katsaus siitä, miten varainhankintaa tukevia toimia, esim. lahjoitusten verovähennysoikeus on muissa maissa, etenkin Pohjoismaissa toteutettu.

7. Parlamentaarisen neuvottelukunnan säädöspohja -valmistelun tilanne (liite 7.1)

Erityisasiantuntija **Oula-Antti Labba** oikeusministeriöstä esitteli neuvottelukunnan säädöspohjan eri vaihtoehtoihin (asetus/valtionavustuslaki/erillislaki/säätäminen muussa erityislaissa) liittyviä näkökulmia. Yhtenä esimerkkinä Labba esitteli rahapeliastian neuvottelukunnan säädöspohjaa (arpajaislaki ja VN asetus).

Päätettiin, että asian käsittelyä jatketaan neuvottelukunnan seuraavassa kokouksessa.

8. Muut asiat

Ei muita asioita.

9. Seuraava kokous

20.6. klo 15-16.30

10. Kokouksen päättäminen

Puheenjohtaja päätti kokouksen klo 16.42.